

JUHLAJULKAISU

**SUOMALAINEN
LAKIMIESYHDISTYS**

1898 · 22/10 · 1948

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

TOIMITUSKUNTA:

AARNE REKOLA

V. MERIKOSKI

TAUNO TIRKKONEN

ILMARI MELANDER

TYRVÄÄN KIRJAPAINO OY - VAMMALA 1948

ISSN 0356-7222

ISBN 978-951-855-702-2 (PDF)

Rafael Waldemar Erich

1879—1946

Professori Rafael Erich, Haagin pysyväinen kansainvälisen tuomioistuinten jäsen, on kyntänyt syvän ja hedelmällisen vaon suomalaisen oikeustieteen, ensi sijassa sen julkisoikeuden työvainiolla. Hän oli Suomen huomattavin ja tietorikkain kansainvälisen oikeuden tutkija ja tunnettu laajalti maamme rajojen ulkopuolellakin lukuisten tieteellisten teostensa ansiosta.

Rafael Erich tuli v. 1900 filosofian kandidaatiksi, v. 1904 lakitiedetten kandidaatiksi ja v. 1907 lakitiedetten tohtoriksi. Suuren opettajansa Robert Hermansonin jälkeen hänet nimitettiin v. 1910 valtio- ja kansainvälisen oikeuden professoriksi. Kun tämä professorinvirka v. 1921 jaettiin, hän tuli kansainvälisen oikeuden professoriksi, jossa toimessa hän pysyi lyhyin väliajoin vuoteen 1926. Hänen osakseen tulleista tieteellisistä kunnianosoituksista mainittakoon, että hänet valittiin jäseneksi Institut de Droit International'iin, jonka tehtävänä on edistää kansainvälisen oikeuden ja kansainvälisen yksityisoikeuden kehitystä. Kaksi kertaa Erich luennoi Haagin kansainvälisoikeudellisessa akatemiassa ja oli sitäpaitsi kutsuttu luennoimaan Uppsalan, Köpenhaminan ja Budapestin yliopistoissa. Opettajana Erich oli pidetty ja oli aina valmis avustamaan oppilaitaan neuvoilla ja ohjeilla. Ulkoasiainministeriön perustamisesta alkaen hän toimi vuoteen 1926 sen oikeudellisena neuvonantajana.

Erich osoitti aina harrastusta Lakimies-lehteä kohtaan ja muisti sitä ahkerasti kirjoituksillaan. Hän oli Lakimiesyhdistyksen johtokunnan jäsen useita vuosia ja pari vuotta yhdistyksen varapuheenjohtaja. Yhdistyksen jäsenten nuori polvi pani suurta arvoa sille, että Erich, aina kun häneltä aikaa riitti, kävi yhdistyksen kokouksissa.

Hänen toimintansa ei ollut ainoastaan tiedemiehen; hänen voimiaan ja kykyään käytettiin monella muullakin alalla. Vv. 1919—1924 hän oli kokoomuspuolueen edustajana eduskunnassa ja toimi vv. 1920—21 pääministerinä. Vv. 1922—1927 hän oli Suomen lähettiläänä Bernissä ja Kansainliitossa. Viimemainittuna vuonna hänet nimitettiin Suomen lähettilääksi Tukholmaan, missä hän oli vuoteen 1936, jolloin hänet akreditoitiin Roomaan ja Ateenaan. On luonnollista, että henkilöä, jolla oli niin laajat tiedot ja etevät ominaisuudet kuin Erichillä, pidettiin kaikkialla arvossa. Mutta hän oli kuitenkin ensisijassa teoreetikko — tiedemies ja lainoppinut. Parhaimpana todisteena hänen nauttimastaan arvonannosta oli hänen v. 1938 tapahtunut vaalinsa Haagin kansainväliseen tuomioistui-meen. Kun Erichin v. 1939 täyttäessä 60 vuotta samoin kuin hänen v. 1946 sattuneen kuolemansa johdosta Lakimieheissä on selostettu hänen tieteellistä toimintaansa, ei sitä ole syytä tässä yhteydessä kosketella.

Venäjän maaliskuun vallankumouksen tapahduttua 1917 Erich lausui, niinkuin tunnettua, käsityksen ettei Venäjän väliaikainen hallitus venäläisenä elimenä ollut oikeutettu käyttämään Suomen suuriruhtinaan valtaa. Hermanson ja R. A. Wrede samoin kuin useimmat suomalaiset lakimiehet sitävastoin katsoivat, että hallitsijavallan kukistuminen oli synnyttänyt tilanteen, jossa väliaikaisella hallituksella väliaikaisesti oli tämä oikeus. Kun joskus myöhemmin on väitetty, että suomalaisten oikeusoppineiden kannanoton olisi ratkaissut poliittiset tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat, on tällainen käsitys jyrkästi torjuttava.

Mitä ensinnäkin Erichin käsitykseen tulee, on hän jo eräässä v. 1908 Juridiska Föreningens Tidskriftissä julkaisemassaan kirjoituksessa »Några synpunkter i fråga om rättsförhållandet mellan Finland och Ryssland» esittänyt mielipiteen, jota voidaan pitää lähtökohtana hänen myöhemmälle kannanotolleen. Hän puolusti siinä käsitystä, että Suomi oli autonominen valtio, mutta hylkäsi Mechelinin teorian reaaliunionista ja Hermansonin esittämän ajatuksen, että Suomi ja Venäjä muodostivat yhdistetyn valtion (sammansatt stat). Kaksi valtiota, sanoo hän, voivat eräissä suhteissa muodostaa kollektiivisen yhteyden muodostamatta silti yhdistettyä valtakuntaa. Sitä kollektiivista yhteyttä, jonka Venäjä ja Suomi eräiden niiden välisten yhteisten kysymysten perusteella muodostivat, Erich nimittää Venäjää valtakunnaksi, jossa keisarikunta on suve-

reeninen ja aktiivinen sekä sellaisena ulospäin näkyvä tekijä. Kirjoituksessaan Erich tähdensi, että Venäjän sisäisissä valtiollisissa suhteissa tapahtuneet muutokset välittömästi koskivat ainoastaan keisarikuntaa eivätkä voineet sisältää Suomeakin sitovaa valtakunnan valtiosäännön muutosta.

Suomessa johtavalla taholla omaksutun käsityksen mukaan hallitsijavallan kukistuminen oli tosin synnyttänyt säännöllisestä järjestyksestä poikkeavan tilanteen, interregnumin, jonka vallitessa ei perustuslain mukaista korkeimman vallan haltijaa ollut Suomessa. Kun Suomi kuitenkin oli Venäjän valtakunnan eroittamaton osa ja molempien maiden välinen suhde rakentui sille pohjalle, että korkeimman vallan haltija Venäjällä samalla oli korkeimman vallan haltijana Suomessa, seurasi tästä, että Venäjän väliaikainen hallitus oli oikeutettu väliaikaisesti käyttämään Suomen hallitsijalle kuuluneita valtaoikeuksia. Suomen erikois-asemasta johtuvan uuden järjestelyn oli tapahduttava valtakunnan säännöllä, jota koskeva lakiehdotus olisi samansisältöisenä hyväksyttävä molempien maiden lainsäädäntöjärjestystä noudattamalla.

Useimmat pitivät epäilemättä omaa kantaansa poliittisestikin oikeana ja tarkoituksenmukaisena, mutta tämä on toinen asia. Kun Suomi sitten joulukuun 6 p:nä 1917 julistautui itsenäiseksi, ei sillä ollut mitään tekemistä tämän kysymyksen kanssa, vaan johtui se, niinkuin tunnettua, muista syistä.

Erich oli ehyt ja suoraviivainen luonne; hieman jäykän kuoren alla sykki lämmin sydän. Ystävien parissa saattoi hänessä usein havaita huumoria ja iloisuutta, jota vieras tuskin olisi odottanut. Hänen viimeiset vuotensa olivat hänelle raskaita ja täynnä vastoinkäymisiä. Hänen toimintansa kansainvälisessä tuomioistuimessa tuli lyhytaikaiseksi. Valtioiden väliset ristiriidat veivät maailmanpaloon, jossa oikeuden sijasta aseet ratkaisivat kansojen kohtaloita. Hän näki Suomen kansan olemassaolon itsenäisenä kansana joutuvan vaaranalaiseksi ja kansainvälisen oikeusjärjestyksen, jonka lujittamiseksi hän oli työskennellyt, murtuvan.

Erichin toimintaan tiedemiehenä painoi erikoisen leimansa hänen työnsä Suomen valtiosäännön puolustamiseksi. Helmikuun manifesti 1899 ja sitä seuraava venäläistyttämispolitiikka kielsi Suomelta sen oikeuden sisäiseen riippumattomuuteen ja pyrki tekemään lopun Venäjän ja

K. G. Idman

Suomen valtiovallan välisestä erosta. Tämä muodostaa taustan huomattavalle osalle hänen tieteellisestä toiminnastaan valtio-oikeuden alalla. Hänen nimensä tuleekin aina jälkipolvien muistossa säilymään yhtenä niistä, jotka sortovuosina voimakkaasti ja taidolla koettivat tehdä Suomen asiaa tunnetuksi. Suomen puolesta tehty valistustyö oli omanvoitonpyytämätöntä, sitkeää ja kärsivällisyyttä kysyvää työtä. Siitä huolehtivat pääasiassa eräät tiedemiehet, jotka kuuluvat sukupolveen, jonka rivit yhä harvenevat. Erichin osallistuminen tähän työhön oli tavallaan valtio-oikeuden professorinviran haltijan työhön liittynyttä asevelvollisuutta, mutta hän ei suorittanut sitä muodollisena velvollisuutena, vaan häntä johti harrastus ja into, jolla oli juurensa ehtymättömässä isänmaanrakaudessa.

K. G. Idman.